

Jaké hodnoty tvoří jádro české národní povahy?

Česká kotlina je po staletí domovem národa, jenž se díky její jedinečné poloze vyvíjel na pozadí mnoha historických procesů. Neustálé změny, vyžadující jak trvalé přizpůsobování, tak pevné a neměnné zásady, utvářely specifický národní charakter, který se stal pilířem stability českého národa v bouřlivém prostředí střední Evropy. Které hodnoty však tvoří jádro této povahy?

Výraznou českou hodnotou je neochvějný pragmatismus vůči věcem, které přesahují měřítko každodenního života. Tuto vlastnost lze nazvat přizpůsobivostí; ta ale nezahrnuje určitou hrdost, s níž se český pragmatismus snoubí. Odráží se i v pojmu „švejkovství“, byť získal pejorativní nádech. Češi žertují i o nejzávažnějších situacích, což jim umožňuje udržet si vlastní tvář a nenechat se nikdy vnitřně porobit.

Další rys české povahy představuje vztah lidí k zemi a národu. Záměrně se vyhýbám slovu vlastenectví, jež získalo podivné zabarvení a nevystihuje směs soudržnosti, tradic a již zmíněné hrdosti. Jde o dlouhodobě formovaný přístup založený na smyslu pro stabilitu, neochotě následovat momentální proudy a snaze udržet si vlastní způsob života. Češi se neradi vydávají cestou, která by příliš změnila jejich životní rytmus. Navíc je české národní sebevědomí zcela soběstačné a netouží obětovat svou identitu jinému celku, než je český stát.

Tento aspekt českého charakteru provází přirozená nedůvěra Čechů ke všemu, co nespadá do jejich dlouhodobě známého okolí. Někdy je tato vlastnost mylně označována za xenofobii. Důvěru Čechů si lze získat jen velmi dlouhodobým a hlavně upřímným snažením; nátlak nebo manipulace se sice mohou odrazit v jejich chování navenek, ale vnitřní způsob přemýšlení je velmi setrvačný. Naopak vztah ke všemu, co Češi považují za vlastní, jako například pivo, sportovní úspěchy, humor či krásná příroda, je velmi intenzivní a národ silně spojuje. Nejde o snahu srovnávat se se zahraničím či mít zdání velmoci, na tom většině Čechů nesejde; jedná se spíše o pocit, že něco důležitého je „naše“, a marginalizace tohoto dojmu vyvolá vzdor a ostražitost.

Klíčovou českou hodnotou je důraz na vlastní soukromí. Vyvěrá z ní zejména neochota nechat se tlačit do jiného způsobu života a uvažování. Pro Čechy tak stojí rodina a přátelé vždy na prvním místě. Se soukromím silně souvisí i myšlenka pohody, která je velmi typická pro český národ. Pohodu si Češi chtějí určit podle vlastních představ a nic ji nenaruší více, než když je někdo poučuje, co mají dělat a co je pro ně dobré. Takový narušitel se vždy setká s tuhým odporem.

Ale ač se může zdát, že se Češi zajímají hlavně o svůj vlastní život a vůči ostatním jsou apatičtí, česká povaha se nejlépe ukáže ve chvíli, kdy jsou jiní lidé v nouzi. Nechci zde užít zpolitizované a zprofanované slovo „solidarita“ ani vyprázdněné heslo „společně to zvládneme“, jež nevystihují přesně tuto specifickou kvalitu. Například živelné pohromy podniků u Čechů zejména empatickou reakci, neboť vnímají hmatatelné ohrožení svého národa, což vede ke společné snaze navrátit život do původních kolejí.

České hodnoty představují kořeny, z nichž náš stát vyrůstá a jež nás předurčují k důležité roli rezervoáru klidu a racionality v turbulentních mezinárodních poměrech. Občasná „střelba do vlastních řad“ zbytečně dehonestuje a relativizuje skutečnou českou povahu. Právě hodnoty se tímto utvrzují, neboť Češi nejméně důvěřují těm, kdo se nad ně povyšují. Za národní povahu se rozhodně nemusíme stydět; naopak se může stát zdrojem společného sebevědomí.